

Nálady a očekávání veřejnosti

Technické parametry

Výzkum:	<i>Naše společnost 2004</i>
Otázky:	<i>OV.2, 21, OR.8, 9, 10, 11</i>
Termín terénního šetření:	<i>12. – 19. 1. 2004</i>
Počet respondentů:	<i>1064</i>
Reprezentativita:	<i>obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Výběr respondentů:	<i>kvótní výběr</i>
Zveřejněno dne:	<i>20. února 2003</i>
Zpracoval:	<i>Jan Červenka</i>

V rámci lednového šetření jsme respondentům předložili několik otázek zjišťujících obecné názory na současnou situaci v zemi i současný život jejich vlastních rodin a také jejich očekávání v příštím roce v obou uvedených rovinách. Dotazy byly formulovány tak, aby umožňovaly srovnání s otázkami, kterými opakovaně zkoumáme názory na ekonomickou situaci v zemi, materiální životní podmínky domácností a jejich vyhlídky v následujícím roce,¹ přičemž jedním z cílů bylo zjistit, zda a nakolik se obecné postoje liší od hodnocení, které se specificky zabývá sociálněekonomickými kategoriemi. Výsledky jsou zachyceny v tabulkách 1 a 2.

Tabulka 1: Hodnocení současné situace (v %)

	situace v zemi		situace v rodině	
	obecná ²	ekonomická	život obecně ³	materiální
velmi dobrá	0	0	2	3
docela dobrá	10	7	41	32
ani dobrá, ani špatná	49	35	43	42
docela špatná	32	46	12	18
velmi špatná	7	9	1	4
neví	2	3	1	1
dobrá/špatná	10/39	7/55	43/13	35/22

¹ Tyto otázky zaměřené na hodnocení sociálněekonomické situace jsou pokládány víceméně pravidelně jako součást výzkumu probíhajícího mezinárodně v rámci CEORG. Data z posledního šetření byla již publikována v tiskové informaci „Hospodářská situace a materiální životní podmínky v ČR, Polsku a Maďarsku z pohledu veřejného mínění“ ze dne 13. 2. 2004.

² Otázka: „Jak hodnotíte situaci v naší zemi obecně? Je podle Vás velmi dobrá, docela dobrá, ani dobrá, ani špatná, docela špatná, velmi špatná?“

³ Otázka: „Jak hodnotíte Váš současný život a život Vaší rodiny? Jako velmi dobrý, docela dobrý, ani dobrý, ani špatný, docela špatný, velmi špatný?“

Tabulka 2: Vývoj situace v příštím roce (v %)

	situace v zemi		situace v rodině	
	obecná ⁴	ekonomická	život obecně ⁵	materiální
velmi se zlepší	0	0	1	0
trochu se zlepší	17	14	15	13
nezmění se	37	31	49	45
trochu se zhorší	33	38	26	30
velmi se zhorší	9	10	3	5
neví	4	7	6	7
zlepší/zhorší	17/42	14/48	16/29	13/35

Z výsledků vyplynulo, že obecnou situaci v zemi lidé hodnotí spíše kriticky (39 %) než příznivě (10 %), i když nejčastěji (49 %) ji vnímají jako „ani dobrou, ani špatnou“. V porovnání s hodnocením zaměřeným pouze na ekonomickou situaci vyznívá mínění o situaci obecně poněkud příznivěji, přičemž však mezi odpověďmi na obě otázky existuje poměrně silná závislost.⁶

V případě současné situace z pohledu rodiny je hodnocení naopak v převažující míře pozitivní. Svůj současný život a život své rodiny v příznivém světle vidí 43 % dotázaných, stejně velká část jej považuje za „ani dobrý, ani špatný“ a jen 13 % se v tomto ohledu vyjádřilo kriticky. I zde platí, že obecný pohled je o něco příznivější než samotné hodnocení materiálních životních podmínek domácnosti, ačkoli vzájemná propojenost obou hodnocení je opět zřejmá a dokonce ještě silnější než v předchozím případě.⁷

V očekáváních pro příští rok převažuje skepse nad optimismem jak na úrovni státu (42 % očekává zhoršení, jen 17 % zlepšení), tak i na úrovni jednotlivců a rodin (29 % zhoršení, 16 % zlepšení), i když v tom druhém případě je míra pesimismu podstatně nižší. Obecné postoje jsou přitom v obou případech jen o málo příznivější než očekávání týkající se specificky vývoje ekonomické situace v zemi nebo změn materiálních životních podmínek domácností. V obou rovinách analýza rovněž ukázala úzké sepětí obecných očekávání s hodnocením ekonomických vyhlídek.⁸

Formou otevřené otázky jsme v šetření rovněž zjišťovali, zda a případně z čeho mají lidé obavy. Výsledky (viz tabulku 3) ukazují, že v současné době lidé pociťují obavy v poněkud vyšší míře než v předchozích dvou letech a že tento posun jednoznačně vyplývá z pesimističtějšího nahlížení na stávající sociálněekonomické poměry či jejich nejbližší perspektivu, což koresponduje i s výsledky jiných šetření, včetně již zmiňovaného výzkumu týkajícího se hodnocení a vyhlídek ekonomické situace země a materiálních životních podmínek domácností.⁹ Bezmála tři čtvrtiny respondentů (73,2 %) vyjádřily

⁴ Otázka: „Myslíte si, že se situace obecně v naší zemi v příštím roce velmi zlepší, trochu se zlepší, nezmění se, trochu se zhorší, velmi se zhorší?“

⁵ Otázka: „Myslíte si, že se v příštím roce Váš život a život Vaší rodiny velmi zlepší, trochu se zlepší, nezmění se, trochu se zhorší, velmi se zhorší?“

⁶ Spearmanův koeficient pořadové korelace (SR) u těchto dvou otázek činí 0,629.

⁷ SR = 0,726

⁸ V případě vzájemného vztahu očekávání týkajících se obecné a ekonomické situace v zemi činila hodnota SR 0,668, u expektací z pohledu života jednotlivců a rodin v relaci k očekávanému vývoji materiálních životních podmínek SR dosáhl 0,698.

⁹ Viz tiskovou zprávu „Hospodářská situace a materiální životní podmínky v ČR, Polsku a Maďarsku z pohledu veřejného mínění“ ze dne 13. 2. 2004.

nějaké obavy, což je více než loni a předloni, kdy se podíl těch, kdo pociťovali nějaké obavy, pohyboval na úrovni dvou třetin. V konkrétních vyjádřeních přitom jednoznačně dominovaly obavy sociálněekonomického charakteru (37,4 % všech dotázaných), jejichž podíl se oproti předchozím výzkumům téměř zdvojnásobil a které v podstatě zatlačily do pozadí loni velice časté obavy z politického vývoje ve světě (aktuálně jen 3,9 %), jež tehdy evidentně souvisely zejména se situací okolo Iráku. Méně často než v předchozím období, což platí hlavně pro rok 2002, se vyskytovaly i obavy týkající se vlastního osobního života a rodiny (17 %), naopak nepatrně častěji se objevovaly obavy spojované s vnitropolitickým vývojem (5,4 %).

Tabulka 3: Z čeho mají lidé osobně obavy (v %)

	Měsíc/rok šetření: 2/02 3/03 1/04		
Obavy týkající se vlastního osobního života a rodiny (<i>např. nemoc, operace, zdravotní stav, studium, zkoušky, přijetí na školu, ztráta někoho blízkého, samota, problémy s dětmi, s rodiči, konflikty v rodině, stáří, apod.</i>)	29,2	19,6	17,0
Sociálně-ekonomická situace, ekonomika (<i>např. strach z nezaměstnanosti, ze ztráty zaměstnání, problémy v práci, v podniku, neúspěch v podnikání, osobní finanční problémy, nedostatek peněz, horší životní úroveň, inflace, drahota, zdražování, bytová situace, nemožnost sehnat byt, ztráta jistoty bydlení, hospodářská situace, zhoršení ekonomiky, krachy podniků, bank, problémy v zemědělství, zdravotnictví, školství, apod.</i>)	19,9	20,5	37,4
Zahraněčně-politická situace (<i>např. obavy o mír, strach z války, ze světového dění</i>)	4,5	16,4	3,9
Vnitropolitická situace (<i>např. vývoj po volbách, obavy ze vstupu ČR do EU</i>)	2,7	2,2	5,4
Kriminalita, drogy, násilí	1,5	1,4	3,1
Budoucnost (obecně)	0	1,9	2,0
Globální problémy (<i>např. budoucnost lidstva, zhoršování životního prostředí, změny klimatu</i>)	1,5	0,7	0,3
Jiná odpověď	4,9	3,8	4,1
NEMÁ OBAVY	35,8	33,5	26,8

Pozn.: Zpracovávána vždy první odpověď respondenta.

Tabulka 4: Pohlížíte do budoucna s optimismem nebo pesimismem? (v %)

Pokud jde:	O Vás a Vaše blízké				O lidi v České republice				O budoucnost lidstva celkově			
	99	01	03	04	99*	01*	03	04	99	01	03	04
rozhodně s optimismem	17	13	12	10	7	5	5	3	7	4	5	4
spíše s optimismem	52	64	59	53	40	47	53	41	39	37	34	35
spíše s pesimismem	26	19	25	30	38	35	34	44	34	36	42	41
rozhodně s pesimismem	3	2	2	4	11	7	3	8	12	12	11	11
NEVÍ	2	2	2	3	4	6	5	4	8	11	8	9
Optimismus	69	77	71	63	47	52	58	44	46	41	39	39
Pesimismus	29	21	27	34	49	42	37	52	46	48	53	52

Pozn.: *Použita formulace: "O náš stát, naši společnost".

Všech respondentů jsme se rovněž zeptali, jak se dívají na budoucnost svou a svých nejbližších, na budoucnost obyvatel ČR i na budoucnost lidstva celkově.¹⁰ Z výsledků zachycených v tabulce 4 vyplynulo, že lidé na vlastní budoucnost a budoucnost svého nejbližšího okolí pohlížejí podstatně příznivěji než na budoucnost celé české populace či celého lidstva. V prvním případě podíl

¹⁰ Otázka: „Jakým způsobem pohlížíte do budoucnosti, pokud jde o ... (dále viz tab. 4)?"

optimismu výrazně převažuje nad pesimismem, zatímco v pohledu na budoucnost českého obyvatelstva i na budoucnost celého lidstva v současnosti převládá skepse. Z tabulky 4 je dále patrné, že v porovnání s předchozím rokem se velmi výrazně zhoršilo nazírání na budoucnost obyvatel České republiky, kterou ještě loni v březnu respondenti vnímali většinou příznivě. Toto zhoršení vcelku koresponduje s ostatními zjištěními, o kterých jsme se již zmiňovali dříve. Pokles optimismu je patrný i z hlediska pohledu na vlastní budoucnost a budoucnost blízkého okolí, což opět poměrně ladí s výše uvedenými výsledky, které se týkaly obecných očekávání v osobním životě a životě rodiny pro příští rok. V pohledu na budoucnost celého lidstva nedošlo oproti poslednímu šetření k žádné změně.